

# Минуле – дзеркало сучасності

## Короткий нарис з історії розвитку юннатівського руху на Прикарпатті

21 травня 1945 року в м. Станіславі (нині Івано-Франківськ) була створена Дитяча технічна станція з двома відділами: технічним та природничим. Природничий відділ з часом став називатись сільськогосподарським, а в 1948 році і станція стала називатись обласною дитячою технічною і сільськогосподарською. 23 жовтня 1952 року вона була реорганізована в обласну станцію юних натуралістів, в 1992 році – перейменована в Івано-Франківський обласний державний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, з грудня 2009 року – Івано-Франківський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

Плеяда директорів станції юних натуралістів виглядає так: 1945-1947рр. - Пічкур І; 1947-1953рр. - Губенко Олена Абрамівна; 1953-1954рр. - Втулкіна Л.В.; 1954-1959рр. - Яцужинський І.І.; 1959-1960рр. - Лосюк Іван Федорович; 1960-1965рр. - Карпенко Ангеліна Миколаївна; 1965-1968рр. - Попова Тетяна Савіна; 1968-1971рр. - Піпіко Володимир Іванович; 1972-1994рр. - Михальська Оксана Дмитрівна; 1995-2007рр. - Чапуга Надія Іванівна, з 2007р. – Гудзик Тамара Василівна.

Змінювались назви, керівники та приміщення, але не змінювалась мета юннатівського руху – виховання у юних любові, шанобливого ставлення до рідного краю, природи, її збереження і відновлення.

В 45-50-х роках основними об'єднаннями школярів з природничого напрямку були гуртки юних натуралістів, які в основному створювались при школах і керували ними, як правило, вчителі біології. До роботи в гуртках залучалась обмежена кількість учнів, проте в юннатівському русі, як правило, брала участь більшість учнівської молоді області. Таке масове залучення учнів до юннатівських справ здійснювалось через масові заходи, які проводились в республіці та області. В золоті сторінки юннатівської

історії вписані трудові естафети: „Зеленбуд“, конкурс „На кращу дослідницьку роботу з біології і сільського господарства“, „Озеленення шкіл і шкільних присадиб“, патріотичний рух „Містам і селам – добробут і красу“, операції „Жива вода“, „Зелена аптека“ і інші.

На станції була достатня матеріальна база для роботи гуртків юннатів: теплиця площею 450 кв. м, в якій була прекрасна оранжерея, де нараховувалось близько 150 видів кімнатних рослин, овочевий відділ, відділ для вигонки овочевих та квіткових рослин, крільчатник, парникове господарство на 100 парникових рам, чудовий колекційний відділ, ягідник, голуб'ятник, живий куток, сад площею 0,8 га, польова і овочева сівозміна — площею 5 га по вул. Жовтневій, невеликі кабінети для занять гуртків. Для обробки землі було 2 трактори, моторолер. Юні квітникарі в той час вирощували розсаду квіткових рослин, для озеленення шкіл області. За розсаду овочевих культур кошти поступали на спецрахунок, за які організовували екскурсії для юннатів в м. Москву, Ленінград, Мінськ, Київ і т.д. .



Пришкільні садібні ділянки (вирощування розсади капусти в теплиці)  
станція юних натуралістів м. Івано-Франківськ

Багатою і змістовною була щорічна обласна виставка досягнень юних дослідників сільського господарства, яка довгі роки організовувалась під девізом «Наші знання і праця – тобі, рідна Батьківщино»



Юні дослідники сільського господарства П'ядиківської школи  
Коломийського району Івано-Франківської області

Кращі експонати обласної виставки відбирались і щорічно представлялись на Республіканську виставку в м. Київ та в павільйон «Юні натуралісти і техніки» в м. Москву на ВДНГ



Майбутні вчені, агрономи Більшівцівської середньої школи  
Галицького району Івано-Франківської області

Неодноразово школи нашої області займали перші місця в республіці. За участь у виставці на ВДНГ більше 200 учнів і вчителів області нагороджені бронзовими медалями, а впродовж 10-15 років 20-25 учнів області щорічно нагороджувались путівками в м. Москву.

Однією із форм розповсюдження юннатівського руху та пропаганди досвіду роботи кращих гуртків юних натуралістів стали літні табори «Юний натураліст», як вони спочатку називались, а потім обласні табори праці і відпочинку. Обласні табори працювали щорічно на базі тих загальноосвітніх шкіл та шкіл-інтернатів, де було чому повчитись з питань охорони природи, дослідницької та натуралістичної роботи. Це Крилоська ЗОШ I-III ст. Галицького району, Ямницька та Рожнівська ЗОШ I-III ст. Тисменицького району, Печеніжинська ЗОШ I-III ст. Коломийського району, Долинська школа-інтернат, Тлумацька школа-інтернат. До роботи в таборі залучались кращі вчителі-біологи, путівками нагороджувались кращі юннати області. Такі ж табори працювали у районах, містах області.

В кінці 60-их і 70-их років з виникненням в школах області шкільних лісництв, почали працювати табори праці і відпочинку юних

лісівників в Коломийському, Надвірнянському, Косівському, Верховинському, Долинському, Богородчанському районах.

В 70-80-их роках при кожній школі була організована робота УВБ. Учніські виробничі бригади – трудові об'єднання школярів, виникли у 60-х роках. Створювались вони при кожній середній, а згодом і при восьмирічній школах



Члени учнівської виробничої бригади Середньоберезівської середньої школи Косівського району Івано-Франківської області

Якщо у 1975 році в школах області працювало 114 учнівських бригад, то у 1985 році їх кількість сягнула далеко за 200. Вони внесли вагомий внесок у залучених школярів до вирощування



Збір урожаю картоплі на полі учнівської виробничої бригади Івано-Франківська область

сільськогосподарських культур

Слід згадати такі передові учнівські бригади нашої області, як Середньоберезівська Косівського, Переріслянська Надвірнянського,



Учнівська виробнича бригада під Стецівська Снятинського районів, які неодноразово ставали переможцями обласних і республіканських заходів



Крільчатник Підмихайлівської школи  
Рогатинського району Івано-Франківської області

У 70-80-их роках в школах області працювало до 700 гуртків юних натуралістів, в 90-х роках число гуртків юннатів в школах і позашкільних установах області сягнуло за 1200.



Юні пасічники за роботою  
Івано-Франківська область

Юннатівську школу пройшли нині кандидати сільськогосподарських наук Шпільчак Мирон Богданович, кандидат хімічних наук Бирик Марія Василівна, кандидат біологічних наук Буняк Віра Іванівна. Приблизні результати аналізу працевлаштування юннатів обласного екологічного центру за 80-90-ті роки свідчать, що значна частина колишніх юннатів стали вчителями біології, хімії, лікарями, пов'язали своє життя з сільським господарством. Чимало дітей працівників станції, які завжди були найактивнішими юннатами, стали лікарями – Володимир і Олександр Музиченки, Ігор і Людмила Труфанова, Людмила Павлик, Зоряна Чапуга, вчителями - Мар'яна Михальська, Наталя Вівчарук, Вікторія Маліборська, Вікторія Лаврук, Наталя Сидорак та інші.

Школярі займались посильною роботою в багатосторонніх природоохоронних акціях. Щорічно спільно з обласним товариством охорони природи підводились підсумки масових натуралістичних операцій: «Делека», «Джерело», «Живе срібло», «Зелене вбрання», «Лісова аптека», «Зернятко», «Ялинка», «Нідсніжник», «Конвалія», «Малим річкам - велику воду», «Сон-трава» і інші. На облСЮН завжди був постійний

колектив – працелюбних, сумлінних, чесних людей. Починали свою трудову діяльність на станції Лосюк І.Ф. – потім інспектор обласного управління освіти, директор школи; Новицька Т.Г. – зав. каб. біології інституту післядипломної педагогічної освіти; Павлик П.В. – інспектор обласного управління освіти і науки, завуч школи; Ставична М.І. – заступник начальника управління освіти по виховній роботі, редактор газети «Ноліття». Більше 35 років пропрацювала на станції керівником гуртків, методистом, зав. відділом Труфанова О.В., яка залишила вагомий внесок у напрацювання в розробці документацій по дослідницькій роботі. 42 роки на станції працювала Михальська О.Д., з них 22 директором, 38 років працює на станції Чапуга Н.І. з них 10 років директором, 41 рік працювала на станції техпрацівниця Шпільчак М.Я., 33 роки – керівником гуртків Сидорак В.І., 24 роки – керівник гуртків Лаврук М.Г., 24 роки – методист Вівчарук Л.Д., 22 роки – зав. відділом Маліборська Л.П., 20 років в центрі працює зав. відділом Шинкарук Г.В., 16 років – заступник директора з навчально-виховної роботи Тимків В.В.

(



Методичний склад працівників Івано-Франківського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді

За два останні роки кількість гуртків в Центрі зросла з 49 до 58. Відвідують їх 870 юннатів. В районах (містах) еколого-натуралістичну

роботу координує 4 станції, 2 центри та 3 еколого-натуралістичні відділи.

В більше як половині шкіл міста Івано-Франківська є гуртки нашого профілю. Тісно співпрацюємо і з притулком для неповнолітніх дітей ОДА, обласною школою-інтернат для дітей-сиріт та дітей позбавлених піклування батьків



Заняття гуртка «Юні квітникарі» (керівник гуртка Мартинюк Л.Д.) Івано-Франківського ОЕНЦУМ на базі обласної школи-інтернат для дітей сиріт та дітей позбавлених піклування батьків

Діти відвідують гуртки, приймають участь у масових заходах.

Добре зарекомендувала себе така форма роботи, як тематичні тижні. Керівники гуртків різних профілів спільно працюють над певною актуальною проблемою, доповнюють один одного і цим досягають кращих результатів. Прикладом можуть бути проведені: пізнавально-розважальний етноальманах «Я – Україна син!», екошоу «Український гармидер»



Пізнавально-розважальний етноальманах «Я – України син!»  
Івано-Франківський ОЕНЦУМ

; цикл виховних заходів «Збережемо первоцвіти»; ряд різнопланових заходів на зоологічну тематику: спільний проект «Птахи прилетіли», (юні зоологи, орнітологи), «Їх стихія – політ», виставка домашніх тварин, музично-поетичний зоопарк «Брати наші менші», «Веселий зоопарк»



Спільний природоохоронний проект «Птахи прилетіли»  
Івано-Франківський ОЕНЦУМ

тощо. Новими формами гурткової роботи охоплено багато дітей під час проведення: «Поля чудес», «Розумники і розумнички», «Брейн-ринги», конференцій тощо



Учасники дитячої науково-практичної конференції  
“Юннат – це на все життя” Івано-Франківського ОЕНЦУМ

Не залишаються осторонь уваги дітей і інші дати – “День святого  
Валентина”, “День матері”, “День вчителя”



Юннати гуртка “Валеологія” (керівник гуртка Микицей Х.С.)  
Івано-Франківського ОЕНЦУМ вітають з Днем матері

Значна увага приділяється керівниками гуртків нашим національним святам,  
дотриманню народних звичаїв та традицій: “Ой хто, хто Миколая любить...”

(різнопланові дійства, залежно від віку дітей)



Святковий захід –“Ой, хто, хто Миколая любить...”  
Івано-Франківський ОЕНЦУМ

–“Андріївські вечорниці” (театралізована вистава); –“Різдвяні свята” (конкурс-виставки, виховні заходи); –“Великодні передзвони” (конкурс-виставка) тощо



Обласна виставка –“Великодні передзвони”  
Івано-Франківський ОЕНЦУМ

Одним із засобів впровадження інноваційних технологій, шляхів практичного застосування досягнень педагогічної науки є відкриті заняття. Їх проводять з метою демонстрації і поширення найефективніших форм, методів і прийомів роботи. З метою творчого розвитку вихованців започатковуються нові прийоми і при вивченні основ профільних предметів. Наприклад, на заняттях гуртка юні зоологи гуртківці закріплюють вивчений матеріал, виготовляючи своїми руками фігурки тваринок з тирси, солоного тіста, гіпсу, роблять картини з м'якого паперу тощо. Цікаві вироби

з'являються і при роботі з бісером, пластиліном, глиною. Головна мета цього – дати можливість дитині знайти себе, зрозуміти себе, ну і, звичайно, допомогти собі. Активну участь беруть вихованці у тематичних виставках-малюнків: “Хліб очима дітей”, “Великодні передзвони”, “Новорічні свята”, “Ліс очима дітей”, “Збережи первоцвіти” тощо. З метою удосконалення освітньо-інформаційного та науково-методичного рівня педагогічних працівників започатковано роботу методичних об'єднань керівників гуртків за профілями. Керують ними методисти вищої категорії Н. Чапуга і Л. Вівчарук. Серед форм роботи, крім відкритих занять, масові заходи, майстер-класи, творчі звіти, тематичні журнали, аукціони тощо. На засіданнях методичних об'єднань значна увага приділяється підвищенню методичного рівня керівників гуртків шляхом ознайомлення їх з новинами літератури, передовим педагогічним досвідом, авторськими програмами. Ввійшли в практику роботи: тренінги, анкетування, тестування, майстер-класи.

Головним завданням Центру залишається координація еколого-натуралістичної і природоохоронної роботи в області. Традиційними в цьому напрямку є проведення обласних семінарів керівників НДЗД і виробничих бригад, методистів рай (міськ) відділів (управлінь) освіти відповідальних за позашкільну роботу (спільно з ІППО), керівників учнівських шкільних лісництв (спільно з управління лісового та мисливського господарства), керівників гуртків зоолого-тваринницького напрямку, квітникарів, екологів,

керівників

агітбригад,

шкільних

музеїв



Круглий стіл «Збережемо ліси для нащадків»  
(до 40-річчя першого шкільного лісництва на Івано-Франківщині).  
Запрошені і присутні ветерани Печеніжинського шкільного  
лісництва Коломийського району

Для ознайомлення з новітніми методиками педагогічних колективів щодо розвитку творчих та інтелектуальних здібностей вихованців стало традиційним проведення виїзних обласних семінарів-практикумів «Зерна досвіду» для директорів ЕНЦ(СЮН), завідуючих відділами еколого-натуралістичної роботи центрів дитячої творчості. З цією метою було проведено виїзний семінар на базі Івано-Франківської МДЕС на тему: «Позашкільний навчальний заклад – координаційний центр еколого-натуралістичного виховання з школами». Естафету підхопив Надвірнянський РЕНЦ з проблемою: «Здоров'язбережувальні технології як умова творчого розвитку та ефективної діяльності вихованців позашкільних навчальних закладів». В 2010 році такі семінари були проведені на базі Косівського району та Снятинського з проблем використання елементів народознавства та формування ціннісного ставлення до природи в ПНЗ.

Значне місце приділяється і самоосвіті, як одному із шляхів неперервної освіти на всіх етапах фахового вдосконалення. Вона включає підвищення рівня знань за фахом, загальної та професійної культури, вивчення ППД. Педагоги мають можливість розширювати свій кругозір і на майстер-класах. Щороку на базі Центру проводяться обласні курси підвищення кваліфікації керівників гуртків еколого-натуралістичного профілю зі спецкурсом

–Змістові аспекти сучасного екологічного виховання”. Слухачі курсів отримують багато цікавої, нової інформації по психології, педагогіці, а також по профільних, фахових питаннях, обмінюються досвідом роботи. Жоден семінар, курси не проходить без проведення майстер-класів по роботі з природнім матеріалом, побутовими відходами, бісером, глиною, гіпсом, солоним тістом, стрічкою тощо



Майстер-клас «Вироби із м'якого паперу» на базі Івано-Франківської міської дитячої екологічної станції

Багато занять проходять на базі музею українознавства і екології «Берегиня», живого кутка, кабінету квітництва, виставкової зали. І це не лише для гуртківців Центру, а і гуртківців міської дитячої екологічної станції, учнів, педагогів, шкіл міста та області, студентів Національного Прикарпатського університету, слухачів обласних курсів підвищення кваліфікації керівників гуртків еколого-натуралістичного профілю



Юні екскурсоводи проводять екскурсію в живому кутку



Екскурсія в музеї українознавства і екології  
Івано-Франківського ОЕНЦУМ



Майбутні науковці Івано-Франківський ОЕНЦУМ





Кабінет зоології (керівник гуртків Сидорак В.І.). Наукові дискусії.



Заняття юних квітниківів в кабінеті квітництва  
(керівник гуртків Лаврук М.Г.) Івано-Франківського ОЕНЦУМ  
А ми любимо квіти



Екскурсія в музеї українознавства і екології (методист Чапуга Н.І.)  
Івано-Франківський ОЕНЦУМ. Які цікаві роботи!



Екскурсія в живому куточку (керівник гуртків Надільна Г.М.)



Експерсія у виставковій залі (керівник гуртків Мартинюк Л.Д.)  
Івано-Франківський ОЕНЦУМ



Кабінет екології (керівник гуртків Надільна Г.М.).  
Працює екологічна відеотека Івано-Франківського ОЕНЦУМ

Ввійшли в практику роботи віртуальні екскурсії по природно-заповідних територіях, зоопарках, виставках, конкурсах по області, Україні та за її межами. Сприяє впровадженню інноваційних технологій фінансова підтримка з боку головного управління освіти і науки ОДА, яка проявляється в першу чергу, виділенням коштів по програмі “Обдаровані діти” для придбання подарунків, грамот, дипломів переможцям і учасникам акцій, конкурсів, для поповнення матеріально-технічної бази Центру.

Велику роль у розширенні мережі гуртків юних натуралістів відіграли районні та міські станції юних натуралістів, які починаючи з 1974 року почали відкриватись в області. Першою в області була відкрита Коломийська міська станція (1972 рік) потім Городенківська районна станція (1974), Калуська, Івано-Франківська (1986), Яремчанська міські та Надвірнянська (1985 рік), Снятинська, Богородчанська (1990 рік), Косівська районні. Яремчанська, Косівська Калуська станції з часом були ліквідовані. Наразі робота будується у профільних відділах центрів дитячої творчості.

Роком заснування **Коломийської станції юних натуралістів** став 1972 рік. Перший директор станції Білейчук Д.С. Ентузіаст своєї справи, він уміло організовував роботу сільськогосподарських гуртків. Через деякий час його роботу продовжила Юрчишин М.Д. Юннатівський рух розвивався стрімко, успішно. Вже у 80-х роках на станції діяло 36 гуртків. На території в 1 га були розміщені навчально-дослідні ділянки, на яких проводились досліді по виведенню нових сортів плодових дерев і ягідників, діти вчилися прищеплювати дерева, вирощувати саджанці, організували вирощування і розмноження смородини живцями. На базі станції діяли овочева і польова сівозміни. Юннати вирощували насіння зернобобових кормових культур, кукурудзи, картоплі, помідорів, огірків. 14 працівників станції, серед яких були Гриник О., Городчук Л., Шманенко Н., Гуцуляк М., Боднарчук Ю., Ковальова Н., Смуk Л., Костюк О., Піскозуб С, Антонійчук О., Угорчук В., Бойчук В. та ін., наполегливо працювали над здійсненням завдань.

Хочеться відзначити і ентузіастів природоохоронного й натуралістичного руху - Макара М., завідувача міськвно, стараннями якого станція була створена, фундаторів станції - директорів у певні часи - Онишук Г., Волошенюка М., Угорчука В., які доклали багато зусиль і терпіння, знань у становлення і розвиток юннатівського руху. На протязі більше двох десятиліть беззмінним директором станції був Угорчук В.М. – патріот і ентузіаст своєї справи. Завдяки його старанням та зусиллям станція зберігала своє обличчя, статус, зуміла довго втриматись у важких економічних умовах. У 2009 році пройшла реорганізація: МСЮН злилася з міською станцією техніків у навчально-виробничий центр творчості учнівської молоді і від неї залишився тільки відділ.

28 серпня 1985 року в м. Надвірна відділом народної освіти Надвірнянського райвиконкому була створена **Надвірнянська районна станція юних натуралістів** (директор Ломпас М.П.). А 1 лютого 1996 року вона була перейменована в РЕНЦ. Колектив закладу на чолі з Андрусак Л.В. (з 1999 року) – ініціатор і координатор нетрадиційних форм роботи еколого-натуралістичного змісту в районі. Надвірнянський РЕНЦ систематично організовує районні дитячі екологічні асамблеї, які започатковані в 1999 році. Вибір саме такої форми створює можливість всебічно обговорити наболілі питання, пов’язані із станом та охороною довкілля на рівні учень – вчитель – школа – громадські і державні організації та установи – представники влади.

З 1998 року, на базі Горганського лісництва, яке знаходиться на території природного заповідника „Горгани” Надвірнянський РЕНЦ організовує профільні літні оздоровчі науково-пошукові табори. Програмою цих таборів є екскурсії, походи, експедиції, науково-пошукова та дослідницька робота. До роботи з дітьми залучаються наукові працівники природного заповідника „Горгани”. Під час роботи цих таборів проводиться ряд ботанічних, зоологічних, орнітологічних та ентомологічних екскурсій, експедицій, походів. З 2006 року впроваджена програма "Сприяння просвітницькій роботі "рівний-рівному" серед молоді України, щодо

здорового способу життя" в гурткову роботу, оскільки нетрадиційні підходи роботи з молоддю є найбільш ефективними в організації просвітницької роботи, щодо проблем здоров'я, здорового способу життя і ґрунтуються на основних тезах, методах і принципах освіти "рівний-рівному", які максимально орієнтовані на особистість підлітка, на його індивідуальні можливості, здібності та інтереси. Неоніла Романівна Мельниченко – педагог-тренер освітньої програми «Рівний-рівному» впроваджує дану методику не тільки у гуртковій роботі, а й передає свій досвід керівникам гуртків екологічного центру. Однією з форм роботи з молодими педагогами є Школа молодого педагога (ШМП). Вона створена у 2006-2007 н.р., керівником якої є досвідчений педагог – методист Надвірнянського РЕНЦ Мельниченко Н.Р., яка має досвід наставницької роботи. ШМП є однією з форм підвищення кваліфікації молодих керівників гуртків-спеціалістів, які мають педагогічний стаж роботи до 3-х років. Проведення еколого-освітніх природоохоронних заходів в районі дало поштовх для створення при Надвірнянському РЕНЦ районного дитячого екологічного Парламенту (РДЕП), мета якого – консолідація зусиль учнівських колективів шкіл району, державних та громадських організацій з виконання місцевих екологічних програм, здійснення інформаційної підтримки та координація практичної природоохоронної та іншої роботи (дослідницької, біологічної, сільськогосподарської, туристично-краєзнавчої тощо) в школах району. Дитячий екологічний парламент реорганізовано у 2009 році. Ініціаторами і організаторами створення РДЕП є Надвірнянський РЕНЦ, природний заповідник „Горгани”, товариство охорони природи, природничий клуб „Кедрина”. Парламент має Положення, Статут, свою символіку: прапор, герб, емблему та гімн.

**Богородчанська станція юних натуралістів** заснована у 1990 році. 15 грудня 2008 року станцію юних натуралістів перереєстровано на Богородчанський районний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді. Першим директором був Каспрук Любомир Васильович

(1990-95рр.). Далі станцію очолювали: Дмитраш Б.М. (1995-96рр.), Купчак С.В. (1996-2003рр.), з 2003 року - Скрипник Наталія Іванівна. Стрижнева проблема над якою працює колектив станції: розвиток творчих здібностей вихованців засобами масових заходів еколого-натуралістичного спрямування в системі роботи позашкільного закладу. Вихованці центру є активними учасниками різноманітних масових заходів районного, обласного та Всеукраїнського рівнів: природоохоронна акція «День юного натураліста», «Птах року», «День докільля», «Майбутнє лісу в твоїх руках» виставки-конкурси «Новорічна композиція», «Великодні передзвони», міжнародні проекти «Енергія і середовище», «Ехо перемоги».

1.09.1986 року у **Івано-Франківську** відкрито **СЮН** на якій працювало і навчалося в 36 гуртках 445 дітей. Першим директором був Ваків М.І. З вересня 1990 року СЮН перейменовано у МДЕС з двома віділами і 52 гуртками. Сьогодні МДЕС відвідує 960 дітей в 68 гуртках. Очолює колектив Натуркач Ярослав Антонович



Слухачі курсів підвищення кваліфікації керівників гуртків в теплицях Івано-Франківської міської дитячої екологічної станції

**Снятинська районна станція юних натуралістів** розпочала свою роботу в 1989 році. Перший директор – Кобилюк Богдан Григорович. З 2008 року Граб'юк Інна Василівна.

**Городенківська РСЮН** розпочала свою роботу з 1974 року. Першим директором була Демяненко Раїса Петрівна. Її підтримували справжні ентузіасти Петровська У.С., Павчак І.А., Стефаник О.Ф. Болотенюк М.М.

понад 30 років станцію очолює Лукинюк М.В. Нагрудні знаки – «Відмінник освіти України», «Софія Русова», грамоти МОН України – наслідки її творчого керівництва закладом, в якому в 55 гуртка займаються понад 800 дітей. Пріоритетним напрямком роботи станції є залучення талановитої учнівської молоді до наукової діяльності. За час створення Всеукраїнської заочної біологічної школи з 1998 року закінчили школу 14 дітей. Серед них є 4 випускники вищих медичних закладів, 5 випускників Київського Національного університету ім. Т.Г.Шевченка (з них 2-є – аспіранти та викладачі даного вузу), 2 випускники природничого факультету Києво-Могилянської академії, 1 вчитель хімії.

Якщо ми – натуралісти, навчимо дітей любити світ навколо себе, цінувати його, то це допоможе зберегти ту неповторну красу, якою будуть милуватися ще багато поколінь. Бо як говорить китайське прислів'я „Багато малих речей, які робляться багатьма маленькими людьми у багатьох маленьких містах можуть змінити обличчя Всесвіту”.

### **Спогади ветеранів юннатівського руху**

Від себе і ветеранів юннатівського руху згадує ветеран праці, колишній директор, нині методист ОЕНЦУМ Чапуга Надія Іванівна: —Після закінчення Тернопільського педагогічного інституту та восьми років роботи в сільській школі в 1972 році я прийшла працювати керівником гуртків в Івано-Франківську обласну станцію юних натуралістів. В цей час якраз здали в експлуатацію нове приміщення для обласної станції юних натуралістів. Молодий педагогічний колектив станції з великим ентузіастом взявся за облаштування та оформлення кабінетів нового приміщення. Керувала колективом на протязі 22 років молода, красива, весела, енергійна, гостра на слово жінка – Оксана Дмитрівна Михальська. Своєю допитливістю, ініціативністю та організованістю вона згуртувала навколо себе педагогічний колектив станції, який складався з трьох методистів, двох керівників гуртків

та двох сумісників. Хоча колектив невеличкий, але він був досить потужний. В його розпорядження входили крім кабінетів – 1 га землі прилеглої території (сад, ягідники, овочева ділянка, крільчатник та старе приміщення з живим куточком). Юні овочівники вирощували в теплиці огірки та розсаду помідорів. В другій половині теплиці круглорічно цвіли різнобарвні, різнокольорові, з ароматним запахом квіти та декоративні рослини. Цією красою опікувалась досвідчені педагоги, керівники гуртків юних квітників – всім відома авторка української випічки Дарія Яківна Цвек, а потім її замінила Олена Степанівна Музиченко. Юннатівське життя вирувало своїми круговертями. Експерсії, виставки, конференції, змагання, зльоти, виїзди в школи тощо.

До всіх юннатівських масових заходів, проектів, семінарів залучались представники влади, науковці та фахівці сільського та лісового господарства. Так, частим гостем на зустрічах з юннатами області був колишній голова колгоспу, Герой Соціалістичної Праці, депутат обласної та Верховної Ради кількох скликань, экс-міністр сільського господарства, Герой України Ткачук Василь Миколайович. На все життя запам'яталися його виступи перед школярами. Своїми практичними порадами він вчив дітей любові до землі, до хліба, до людської праці, хліборобської професії.

Багато сил, неоціненого досвіду, ерудованості, компетентності, принциповості у вихованні в дітей любові до природи, до землі, до людської праці вклав голова облдержадміністрації Вишиванюк Михайло Васильович. На виконання розпорядження облдержадміністрації від 27.03.2000р. №184 та від 08.04.2002р. №265 в навчальних закладах було проведено два обласні конкурси-огляди шкільних навчально-дослідних ділянок. За підсумками Тишківська ЗОШ I-III ст. Городенківського району за зайняте I місце нагороджена трактором «Прикарпатець», за зайняте II місце Верхньолипицька ЗОШ I-III ст. Рогатинського району та Павлівська ЗОШ I-III ст. Тисменицького району – комп'ютерами, за III місце Устянська ЗОШ I-III ст. Снятинського району, Делевська ЗОШ I-III ст. Тлумацького,

Великокам'янська ЗОШ І-ІІІ ст. Коломийського району – музичними центрами. З метою підвищення ефективності роботи НДЗД 100 опорних шкіл області одержали безкоштовно посібники «Основи овочівництва та картоплярства», якісне насіння картоплі та овочів від фірми «Нунемс» та ВАТ «Сортонасіннеовоч», засоби захисту рослин, оприскувачі і ручні сівалки. В той час обласне управління освіти та обласне управління сільського господарства з метою покращення ефективності роботи НДЗД провели для начальників відділів (управлінь) освіти, директорів шкіл, керівників шкільних ділянок ряд обласних науково-практичних семінарів-нарад, майстер-класів з організації роботи навчально-дослідних земельних ділянок. Як наслідок проведеної роботи кількість НДЗД збільшилась з 394 (загальною площею 395 га) до 456 (загальною площею 433 га).

На допомогу позашкільникам завжди приходили ініціативні та творчі люди. Верес В.Ф. – директор об'єднання «Прикарпатліс», Смаглюк К.К. та Трибун П.А. – наукові співробітники Карпатського НДУЛГ, Ткачук Г.С. – спеціаліст відділу лісового господарства об'єднання «Прикарпатліс». І сьогодні продовжується ця хороша традиція. Обласний еколого-натуралістичний центр тісно співпрацює з Управлінням лісового та мисливського господарства, Лісівничим еколого-просвітницьким центром «Діброва», Національним Прикарпатським університетом ім. В.Стефаника



Переможці обласного зльоту учнівських лісництв – учні шкільного лісництва Білоберізької ЗОШ І-ІІІ ст. Верховинського району Івано-Франківської області



Обласні змагання учнівських лісництв в урочищі «Діброва» Солотвинського держлісгоспу. Оцінювання проводить к.б.н. науковий співробітник Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва Гунчак М.С. Івано-Франківської області



Відкриття обласних змагань учнівських лісництв  
Івано-Франківська область



І етап обласних змагань учнівських лісництв  
–Визначення лікарських рослин”  
Івано-франківської області



II етап обласних змагань учнівських лісництв  
–Визначення деревних порід за насінням”  
Івано-франківської області



Підведення підсумків обласних змагань учнівських лісництв  
Івано-Франківська область



Виставка творчих робіт членів учнівських лісництв області

На все життя запам'яталися Республіканські змагання шкільних лісництв в 1981 році на базі Малинського лісотехнічного технікуму Житомирської області. Організатором цього змагання були Міністерство освіти і науки України, Міністерство лісового господарства та Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. Юні лісівники з усіх куточків України демонстрували свої знання і практичні вміння та навички з основ лісового господарства. Строге журі складалось тільки з фахівців лісової справи. Найкращі знання, професіоналізм, любов до лісу, досвід роботи з лісовими культурами продемонструвала команда юних лісівників з Івано-Франківщини. Вона зайняла I місце і відповідно була нагороджена кубком та грамотами. До речі цей кубок і по сьогоднішній день знаходиться на ОЕНЦУМ, як пам'ять про наші здобутки. А всі члени тодішньої команди присвятили своє життя лісовій справі



Обласні змагання членів учнівських шкільних лісництв  
Івано-Франківська область

В ті часи в нашій області було організовано найбільша кількість шкільних лісництв – більше 100



Члени учнівського лісництва Васючинської ЗОШ І-ІІІ ст. Рогатинського району Івано-Франківської



Учнівське лісництво Яблунівського центру дитячої творчості Косівського району Івано-Франківської області

Сьогодні приємно згадати сподвижників створення шкільних лісництв заслуженого працівника лісового господарства України Кудляка Миколу Йосиповича з ініціативи якого в 1968 році було створено перше шкільне лісництво в області на базі Печеніжинської ЗОШ І-ІІІ ст. Коломийського району



Печеніжинське шкільне лісництво Коломийського району  
Івано-Франківської області  
Заготівля кормів для лісових мешканців



Печеніжинське шкільне лісництво Коломийського району  
Івано-Франківської області  
Ремонт годівниць та заготівля кормів для лісових мешканців

На протязі багатьох років незмінним керівником цього лісництва була Скорохід Кароліна Іванівна, яка по сьогоднішній день працює в Печеніжинській школі. Як ветеран праці, вона є частим гостем на зустрічах з юними лісівниками області





Ветерани, професіонали лісової справи,  
діляться своїм досвідом з юними лісоводами Івано-Франківська область

В той час до когорти найкращих шкільних лісництв належали шкільні лісництва Жовтневої ЗОШ І-ІІІ ст. Тисменицького району (керівник Гаран М.П.), Кутської ЗОШ І-ІІІ ст. Косівського району (керівник Королик І.В.), Шевченківської ЗОШ І-ІІІ ст. Долинського району (керівник Субота С.С.),



Шевченківське шкільне лісництво Долинського району Івано-Франківської області (1980 рік).

Інструктаж із членами шкільного лісництв Підгірської ЗОШ І-ІІ ст. Богородчанського району (керівник Басараб Р.А.) та багато інших.



Учнівське лісництво Пістинської ЗОШ І-ІІІ ст. Косівського району  
Івано-Франківської області.  
Догляд за хвойними породами в парниках



Члени Манявського шкільного лісництва Богородчанського  
району Івано-Франківської області  
доглядають в теплицях деревно-чагарникові породи,  
вирощені методом черенкування.

Бути завжди там, де вирує життя, де найважче, де потрібні  
принциповість, вимогливість, насамперед до себе, вміння виявляти ініціативу  
– такими назавжди залишаться в пам'яті Мойсяк М.Я. – вчитель біології  
Видинівської ЗОШ І-ІІ ст. Снятинського району, Томенчук В.І. – вчитель

біології Велико-Кам'янської ЗОШ I-III ст. Коломийського району, Мула В.І.  
– вчитель біології Яремчанської ЗОШ I-III ст.

В 1986 році з ініціативи обласного державного еколого-натуралістичного центру та підтримці Карпатського національного парку разом з юними лісівниками м. Яремчі було створено екологічну дорогу «Яремче - Говерла», головною метою якої було екологічна освіта та виховання дітей та молоді. З числа кращих членів шкільних лісництв в кожній школі було створено групу екскурсоводів, які проводили цікаві екологічні екскурсії для школярів та вчителів області.



1986 рік. Відкриття екологічної дороги «Яремче-Говерла»  
Івано-Франківська область

В житті, як на довгій ниві, траплялися перемоги і невдачі. Пам'ятаю, як в 1981 році у нас забрали нове приміщення і переселили в дерев'яний барак фурнітурного заводу. Там ми перебували 17 років без тепла, води, санітарних умов. В ті часи я працювала на різних посадах – методистом, заввідділом, директором. Але я вдячна долі, що працювала поруч з таким колективом, де панував юнацький запал, енергія і оптимізм



Виставка «Зустріч з домашніми тваринами» біля старого приміщення  
Івано-Франківського ОДЕНЦУМ

Ми разом поборили ці труднощі. Не чекаючи ні звідки допомоги – ходили по місту шукали нове приміщення для нашої установи. І знайшли, вибороли у міської влади 529 м<sup>2</sup> площі у міському дитячому садку на Набережній 34<sup>б</sup>



Своїми силами зробили ремонт, перевезли наші речі, обладнали кабінети. Будучи переповнені новими ідеями творчими задумами, створили в центрі творчу атмосферу та згуртували навколо себе відданих людей і однодумців. І знову закипіло творче юннатівське життя. На новій базі в 2004 році Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства України (директор Вербицький В.В.) провів Всеукраїнський семінар заступників директорів обласних еколого-натуралістичних центрів України. Гості були приємно вражені нашою постійною діючою виставковою залом юннатівських робіт, музеєм українознавства і екології «Берегиня», роботою наших учнівських лісництв та навчально-дослідних земельних ділянок, досвідом роботи Городенківської РСЮН, Надвірнянського РЕНЦ, Івано-Франківської МДЕС. Побували в нас і гості з Москви – група учнів-природолюбів з Московської міської станції юних натуралістів. Діти та педагоги обмінялися досвідом роботи, відвідали майстер-клас по виготовленню писанки в Коломийській ЗОШ №6, відвідали Карпати.

Приємно, коли є значні напрацювання, досвід роботи та певні здобутки з питань екологічної освіти і виховання школярів.

Сьогодні добрим словом хочеться згадати досвідчених педагогів-позашкільників Гудзик Т.В. – директора та Тимків В.В. заступника директора ОЕНЦУМ, Лукинюк М.В. – директора Городенківської РСЮН, Шевчук Г.Г. – методиста Яблунівського ЦДТ, Іваночка А.В. – методиста ІППО, Лаврук М.Г., Сидорак В.І., Вівчарук Л.Д., Шинкарук Г.В., Маліборську Л.П. – педагогічних працівники ОЕНЦУМ, які продовжують юннатівський рух в області.

В цьому році ми святкуємо 85-річчя юннатівського руху в Україні. З цієї вершини чіткіший, яскравіший виднокруг нашої дороги життя юннатів. Ця дорога неодмінно поведе нас до нових успіхів, а кожен день подарує нам вогник оптимізму і натхнення. Я думаю, що доля ветеранів позашкільної освіти буде сприятливою до всіх наших починань і задумів та допоможе зберегти ще на багато років завзяття, енергійність, творчу невичерпність, залюбленість у роботу і свою безмежну відданість дітям. Хай юнацький запал, енергія й оптимізм і надалі лишаться надійними супутниками у нас – ветеранів юннатівського руху”.

### **Пріоритетні напрямки роботи еколого-натуралістичної творчості**

1. Застосування різних форм і методів спрямованих на розвиток творчості дітей, зміцнення і розвиток їх задатків і здібностей у вільний час.
2. Координація еколого-натуралістичної роботи в області як органічного продовження навчальної діяльності
3. Одержання додаткових знань з біології.
4. Проведення дослідницької, експериментальної роботи.
5. Продуктивна праця в галузі сільського господарства.

## Педагоги новатори і їх досвід

**Карайченцева Людмила Леонідівна** – керівник гуртків «Знавці довкілля» Івано-Франківської міської дитячої екологічної станції з 1995 року.

Невід’ємна частина роботи гуртка – показ вистав, виставки дитячих робіт, вечори цікавих запитань і відповідей, розмови за круглим столом, дні відкритих дверей для батьків. Вже стало традицією в роботі педагога проведення консультацій для вихователів дошкільних заходів, що сприяє поширенню екологічних знань серед дітей. Юннати беруть участь в акції «Місто без бруду», нещодавно юннатами започатковано рух «Нобутовим відходам – друге життя», в рамках якого було розроблено і поширено комплекс заходів із зменшення побутових відходів та їх використання для виготовлення сувенірів; щорічно проводяться виставки «Вироби з побутових відходів», працює агітбригада «Росинка».

**Скрипник Наталія Іванівна** – директор, керівник гуртка «Юні аматори зеленої архітектури» Богородчанського РЦЕНТУМ (з 1998 року). Методична підготовка дозволяє їй цікаво проводити заняття, змінювати форми їх проведення, забезпечує єдність дій керівника, сім’ї, громадськості, створює всі умови для роботи, стимулює активність своїх вихованців в практичній діяльності, формує потребу в самостійному творчому переосмисленні того, над чим працюють. Члени гуртка є призерами районних, обласних, Всеукраїнських масових заходів: Міжнародного конкурсу «Ліс - зелений друг Землі», фіналістами Міжнародного проекту «Енергія і середовище», обласних заходів «Великодні передзвони», «Джміль та бджілка», «Новорічна композиція» та ін.

**Андрусак Лариса Василівна** – директор Надвірнянського РЕНЦ, керівник гуртка «Лікарські рослини» працює за авторською програмою апробованою і затвердженою Івано-Франківським обласним інститутом післядипломної освіти. Виявляє ґрунтовну професійну компетентність, використовує інноваційні форми і методи навчання, сприяє створенню умов

для становлення гуртківців як духовних особистостей, розвитку їх творчих здібностей. У 2010 році присвоєне звання „Керівник гуртка-методист”. Андрусак Л.В. – є активним ініціатором та учасником екологічних акцій, операцій, науково-практичних конференцій та екологічних асамблей. Вона узагальнює і поширює передовий педагогічний досвід, впроваджує інновації, використовує інтерактивне навчання в гуртковій роботі.

**Угорчук Василь Іванович** – керівник гуртка „Юний пасічник” Надвірнянського РЕНЦ. Даний гурток працює з 1989 року. Базою для гуртківців є навчальна пасіка, яка налічує 9 бджолосімей. Вихованці даного гуртка не тільки спостерігають і проводять різноманітні дослідження за цими комахами, але й дбають про благоустрій їхньої пасіки. Вони висаджують медоносні рослини та виготовляють цікаві вулики, а також оздоровлюються, споживаючи мед та інші продукти бджільництва.

**Мельниченко Неоніла Романівна** – методист, керівник гуртка „Я – моє здоров’я – моє життя” Надвірнянського РЕНЦ. Основною метою гуртка є формування у гуртківців ідеалу здоров’я і здорового способу життя через набуття превентивних знань, навичок, умінь, психологічних якостей і установок на соціально відповідальну поведінку. Керівник гуртка використовує методику освіти „рівний – рівному”, заняття проводяться в формі тренінгів. Техніка проведення тренінгів включає такі інтерактивні методики „криголам”, „мозковий штурм”, дискусію в малих і великих групах, рольова гра, закінчення речень, анкетування, творча праця, дебати, коло, ігри і розминки, круглий стіл, стратегії кути, галерея, „сніжинка”, графіті – спрямовані на розгляд, обговорення, прийняття рішень та висновків стосовно запропонованої теми. Освіта ґрунтується на модульному навчанні. Модулі поєднують систему різних видів лекцій, практичних, самостійних занять.

**Романишин Любов Василівна** – керівник гуртка „Заповідними стежками рідного краю” Надвірнянського РЕНЦ з 1994 року. Вона працює за власною авторською програмою даного гуртка і є переможцем

Всеукраїнського конкурсу „Позашкільник року” в номінації „Керівник гуртка”. На заняттях гуртка використовує величезну палітру методів і форм, що розроблені в сучасній педагогіці. Найчастіше використовує ті форми і методи, в яких гуртківці отримують не лише готові знання, а самі є активними учасниками пізнавального процесу. Вихованці вчаться критично мислити, знаходити істину, оцінювати, співставляти, прогнозувати, знаходити вихід з ситуації. Тому методи кооперативного навчання такі як „Спільний проект”, „Акваріум”, „Мікрофон”, „Дерево рішень”, „Карусель”, „Робота в малих групах” часто використовує в гуртковій роботі.

**Кравчук Людмила Петрівна** – керівник гуртка „Юний еколог” Надвірнянського РЕНЦ. Вона, як інженер по екологічному вихованню природного заповідника „Горгани” та заступник голови природничого клубу „Кедрина” проводить колосальну роботу по екологічному вихованні юннатів. Її вихованці є не тільки учасниками але й переможцями Всеукраїнських конкурсів, акцій та операцій таких, як „Юннатський водний приз”, „Галерея кімнатних рослин”, „Парад квітів біля школи”, „Зелений паросток майбутнього”, „До чистих джерел” „Мурашка” та ряд інших. Вона є ініціатором екологічних конференцій, проектів та зустрічей з науковцями.

**Бундзяк Петро Васильович** – керівник гуртка „Юні орнітологи” та **Прейс Марія Василівна** – керівник гуртка „Рослини – символи України” Городенківської районної станції юних натуралістів – автори програм із збірника Міністерства освіти і науки України. Програми керівників гуртків цієї ж станції „Природа в малюнках” (**Іванишин Р.В.; Іванишин С.В.**) та „Природа в народознавстві” (**Дубовецька Г.І.**) проходять апробацію, програми „Подорож з домашніми рослинами” (**Демянчук І.І.**) занесені у збірник програм головного управління освіти і науки ОДА.

**Калин Ольга Ярославівна** – керівник гуртка „Природа і фантазія” Калуського центру науково-технічної творчості учнівської молоді (природничий відділ). Те, чим захоплює Ольга Ярославівна своїх вихованців, має назву «скульптура природних форм». Займаючись в гуртку «Природа і

фантазія», учні вміло використовують різноманітні засоби художньої виразності, враховуючи декоративні властивості і механічні явища природного матеріалу, його ритм, фактуру, лаконічну виразність силуетів. Ольга Ярославівна та її вихованці неодноразово нагороджені Дипломами та Грамотами обласного та Всеукраїнського рівнів.